

שערי הישיבה

1234567

עלון תלמידי ישיבת **שערי ישר**. רח' קצנלנבוגן 94, ת.ד. 34282 ירושלים. 02-6510975

שערי תפילה

מורנו ראש הישיבה שליט"א

עבודה שבלב

תניא לאהבה את ה' אלוהיכם ולעבדו בכל לבבכם,
איזו היא עבודה שהיא בלב – הוי אומר זו תפילה.
(תענית ב,א).

ברייטא זו, אשר מקורה בספרי פרשת עקב, היא ההגדרה היסודית ביותר של התפילה. עבודה שהיא בלב. ומן הראוי לעיין מעט בדברים אלו כדי שנדע את שורש התפילה.

לכאורה יש לשאול, היאך מפרשים חז"ל את המילים "ולעבדו בכל לבבכם" שזוהי העבודה שבלב, והרי משמעות הלשון אינה כן, אלא הכתוב מדבר על עבודה הנעשית בכל הלב, אבל אין היא עצמה

בלב. דוגמא לדבר יש להביא ממה שנאמר בפרשת כי תבוא (דברים כא, טז): "ה' אלוהיך מצווך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". אין פירוש של דברים אלו על עבודה שבלב, אלא על עשייה הנעשית בכל הלב, ומניין ידעו חז"ל לפרש כאן שהמקרא עוסק בעבודה שבלב.

ונראה כי הדבר נלמד מעניינו. שהרי הכתוב פותח במצוות אהבת ה', וכמו שנאמר "לאהבה את ה'

אלוהיכם" ומיד בסמוך "ולעבדו", ואין עניין עבודה זו יכולה להתפרש אלא בדומה למצוות אהבת ה' הסמוכה לה. לכן פירשו חז"ל שהכוונה לעבודה שבלב וזו תפילה. אלא שמעתי צריכים אנו לבאר עבודה זו מה היא, ומדוע נקרא שמה עבודה, אם אינה אלא בלב.

וביאור העניין הוא, כי עיקר כוחה ומהותה של תפילה היא ההתמודדות הפנימית שצריך האדם לנהל בשעת התפילה. אין התפילה קריאה של מילים מסוימות, אלא הזדהות פנימית עם תוכן התפילה, בשעה שאומר **האדם** "אתה חונן לאדם דעת" חובתו ^{אוצר החכמה} להעמיק בלבו את ההכרה כי

הדעת היא מתנה מאת הקב"ה. האמונה השלימה בזה, ובשאר הדברים הנאמרים בתפילה, דורשת עבודה פנימית גדולה מאד, ועל כן נקראת התפילה עבודה שבלב.

זאת, ועוד. העבודה היא מלשון עבד. אדם המתפלל צריך שיראה עצמו כעבד לפני אדונו, ולחזק בקרבו את גדלות אדונו מחד ואת היותו תלוי בו מאידך, זוהי עבודה שבלב.

בימים אלו, אשר אנו עוסקים בהכנה פנימית ליום ראש השנה הבא עלינו לטובה, עלינו לזכור כי מלכות שמים מתגלית ממציאות עבודתנו עבודת עבד אליו יתברך. וזאת אנו עושים בעיקר בשעת התפילה, אשר היא עבודה שבלב.

התפילה דורשת

עבודה פנימית גדולה מאד

טעמו של מנהג – ראש השנה

ישנו מנהג הנהוג בקצת קהילות, לקנות סכין חדשה בערב ראש השנה. לחלן נבאר בעז"ה בענין זה. כתב בספר טעמי המנהגים (קו"א אות רמ"ו): בספר סגולות ישראל (אות ר') כתב, ששמע מפי אנשים נאמנים ששמעו מפיו הק' של הרב הצדיק המפורסם מהרי"א מזידיטשוב זצוק"ל שאמר שיקנה לו כל אחד בערב ראש השנה סכין חדש וישחילונו, והוא מסוגל לפרנסה על כל השנה. ובספר מנהגי מהרי"ו (אות תקכ"ז) מובא, ידקדק לכל אחד מבני ביתו סכין חדש לראש השנה.

ובספר זכרון טוב כתב, שהרה"צ הק' מהרי"י מנעסכאז זצוק"ל סיפר שהרה"צ הקדוש מלובלין זלה"ה הי' מחלק סכינים בראש השנה להמקורבים לסגולה על פרנסה, וכמ"ש 'חותך חיים לכל חי' וכמ"ש 'פותח את ידיך' (וס"ת כנודע – חת"ך הממונה על הפרנסה).

בספר מעשה יחיאל (לר' יחיאל היבנער – תרס"ז, פרשת בשלח, י') כתב עה"פ 'וחכינו את אשר יביאו', כתבו הפוסקים דהוא מלשון לאתים ולמזמרות, דצריך להשחיו הסכין מערב שבת (ועי' בשו"ע או"ח סי' רנ"ו). ויש קבלה מהרה"ק מלובלין זי"ע להיות בראש השנה בכיסו סכין חד וחלק נגד השם הפרנסה המרומז בס"ת של 'פותח את ידיך', וי"ל 'ביום השישי מרומז על ערב ראש השנה גמר חודש השישי, ע"כ.

ימים נוראים

הן ידוע הדבר מקדמא דנא לכל בר ישראל כי ראש השנה ויום הכיפורים וי"א גם ימי הסליחות (ספר יסוד ושורש העבודה עמ' רכ"ו זי"ל: הנה עת לחננה כי בא מועד ימי הסליחות והמה בכלל ימים נוראים, ועי"ש. ועי"ע במ"ב סי' פח' ס"ק ח'). נקראים הם בשם 'ימים נוראים' (ועי' בשו"ע חו"מ סי' ה' הלכה ב'). ובאו"ח סי' נה' סעי' כא' ו-כב'. ועי' ברמ"א סי' פח' סעי' א'. ועי' בחיי אדם ח"א כלל יז' סעי' נג'. ובח"ב כלל קלח' סעי' ד' ועי' בקישו"ע סי' קכח' יא', ועוד) במאמר שלפנינו נביא מס' טעמים לכך.

י"א שהיסוד לשם זה היא כנראה האגדה 'נתן קולו' (יואל פ"ב יא') – זה ראש השנה שבו תקיעת שופר. 'לפני חילו' – אלו ישראל שהן מזדעזעין וחרדין מקול השופר וחוזרין בתשובה כדי לזכות בדין ביום הכיפורים. 'כי גדול יום ה' ומי יכילנו' – זה יום הכיפורים שבו ספרי חיים וספרי מתים נחתמים. (תנחומא וישלח ב'). וכן בפיוט 'ונתנה תוקף' נקרא ראש השנה 'נורא ואיום'. בתקופה

מאוחרת יותר נעשה המונח 'ימים נוראים' (מאיר נתיב עמ' 401).

כתב בספר שערי אפרים (שער י' סעי' ד'): בראש השנה וביום הכיפורים אומרים (בשעת הוצאת ס"ת) קדוש ונורא וכו'. וכתב שם בפתחי שערים: לענ"ד המנהג, לפי שבראש השנה וביום הכיפורים אומרי' ובכן תן פחדך וכו' ולכך נקראו ימים נוראים, ועי"ש. ועי"ע בסי' ליקוטי מהרי"ח – ראש השנה.

בפי' מהרי"ד על סידור האריז"ל כתב: נקראו ימים נוראים ע"ש שהימים עצמם גורמים היראה לכל אחד ואחד שהעת מוכשר לקבל היראה על כל השנה כי אז מתגלה היראה והפחד כמ"ש ואימתך על כל מה שבראת וכו' ויראוך כל המעשים, ועי"ש.

ובספר דברי סופרים (ליקוטי אמרים אות יג') לר' צדוק הכהן כתב טעם מדוע אנו קוראים לימים הללו בשם 'ימים נוראים', לפי שימים אלו הם ימי דין, דאיתא במסכת ראש השנה (פרק א' משנה ב') 'בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון' אשר על כן נקראים ימים אלו בשם 'ימים נוראים' כי הם מטילים מורא על האדם.

שערי ברכה

ברכות והודאות

ברכת מזל טוב נאמנה

לידידנו הנעלה בן הישיבה

הר"ר צבי פרוינד הי"ו

לשמחת הולדת הבת

זוכו ההורים לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים, מתוך שמחה והרחבת הדעת.

כתיבה וחתימה טובה

עם פרוס השנה הבאה עלינו לטובה,

שלוחה בזאת הברכה לכל בני

משפחת "שערי יושר"

הרבנים, התלמידים והבוגרים.

יהא רעווא מן שמיא שנוכה כולנו

להיכתב בספרן של צדיקים גמורים,

ואך טוב וחסד ירדפנו כל הימים,

יחד עם כל בית ישראל, אמן.

שניים במחיר אחד?

היכן מצינו אדם שחייב מיתה בשביל עבירה אחת ואם עבר עוד עבירה עם אותה עבירה פטור ממיתה? רמז: עיין היטב שבת קד: תוד"ה אמר ר' חסדא.

תשובות יש למסור לה"ה חיים לדרר הי"ו.

תשובה לשאלה מגיליון 448

בעניין "אות אחת שהיא שניים"

שאלה: האם אדם שכתב על נייר קופי (נייר פחם) חייב משום כותב או לא – האם מסתכלים על המעשה שלו והוא כתב רק אות אחת, או על התוצאה של מעשהו והרי הוא כתב שתי אותיות?

תשובה: היו שרצו לדמות זאת לנוטל גגו של ח"ת ועשאה שני זייני'ם שחייב, כך גם כאן עושה מעשה אחד ויוצר שני אותיות יהיה חניב, ונראה שזה לא דומה כלל מפני שבנטל גגו של ח"ת מדובר שתיקן בזה משפט שלם או אפילו ספר שלם (עיין רש"י קד: ד"ה ועשאו שני זייני'ם וז"ל "והספר צריך לכך" כלומר בלי סיבה זו יהיה פטור וכן כותב להדיא במרכבת המשנה על הרמב"ם פ"א הי"ג שפוסק המגיה אות אחת ועשאה שתיים כגון שחלק גג הח"ת ונעשית שני זייני'ם חייב וכותב במה"מ צ"ל שהוא בתוך הכתב וכו') משא"כ אדם שכתב אות אחת על קופי לא תיקן ע"י מעשה בודד זה ספר ואפי' לא משפט.

א.

יש שיטה באחרונים שכתב בקופי איננו כתב מפני שלא כותב בדף השני באופן ישיר אלא ע"י **גרמא** אך מרבית האחרונים חולקים ע"ז וכותבים שמבחינת כתיבה יש כאן כתיבה מושלמת שהרי אין חיוב בכותב שתי אותיות לעשות את פעולת הידיים של שתי אותיות אלא מעשה שיצור שתי אותיות וכאן יש מעשה כתיבה שנעשה כדרכו וכל אות נכתבת בפני עצמה לכן מבחינת כתב יש כאן רק הבעיות האחרות כדלהלן.

ב.

במשנה (שבת קג.) הכותב שתי אותיות וכו' בין משם אחד וכו' חייב ע"כ וכתב רש"י משם אחד שניהם אלפין. ובהמשך המשנה אר"י מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון וכו' ונראה בפשטות להסביר שאין מחלוקת בין ת"ק לר"י אלא שת"ק דיבר במקרה שכתב לכתחילה בשביל לכתוב שני אלפין ור"י מסכים איתו אלא שמוסיף שאם נתכוון לכתוב מילה גדולה ועצר לאחר שתי אותיות יהיה חייב רק אם יוצא מזה מילה בפני עצמה משני אותיות שונות. בהמשך מביאה הגמ' ברייתא ששם ר"י בשם ר"ג אומר שחייב בשם קטן משם גדול גם אם כתב שם בעל שני אותיות זהות.

שאלה לראש השנה

בראשית פרק כ"ב פסוק י"ב: "וַיֹּאמֶר אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱר וְאֶל תַּעֲשֵׂ לֹא מְאוּמָה כִּי עֵתָה יָדְעֵתִי כִּי יָרֵא אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בֶּןְךָ אֶת יַחֲזִיק מִמֶּנִּי".

ויש להבין, מדוע הקב"ה אומר כי "יָרֵא אֱלֹקִים אֶתָּה", והרי לכאורה מעשה העקידה מעיד על הרבה יותר מאשר יראָה, הדבר מעיד על אהבה? מן הראוי לציין כי אברהם אבינו הוא היחיד בתנ"ך שזכה לתואר "אוהב", כמו שאומר הנביא ישעיהו "וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֱהָבִי", אם-כן השאלה מתחזקת מדוע לאחר מעשה העקידה שלכאורה מעיד על אהבתו הגדולה של אברהם אבינו לקב"ה, לא נאמר אוהב אלא יראָה אלוקים? וצ"ב.

תשובה לשאלה מפרשת ניצבים

שאלה: פרק כ"ט פסוק ט': "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם כְּאֲשֶׁיְכֶם שְׁבֻטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׁאָל", בהמשך מביא רש"י דברי המדרש, זה לשונו: "למה נסמכה פרשת אתם ניצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבת"כ, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם: אתם ניצבים היום - הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו", עכ"ל.

דברי רש"י טעונים עיון, לכאורה ברור שהקללות אמורות להרתיע את המון העם מלחטוא, והנה משה בעצם אומר להם שאין להם ממה לפחד, בכך לכאורה עיקר את כל המטרה של הקללות?

תשובה: ויש לומר, כי דברי הפיוס לא באו להפחית כלל וכלל מעוצמת הקללות, אלא לתת מבט אחר לחלוטין על המשמעות שלהם.

1234567 תחת

וביאור הדברים: כאשר אב מעניש את בנו, ואפילו עונש קשה, בשעת מעשה הבן אולי כועס מאוד ובעיקר כואב מאוד, באותה שעה בשום אופן הוא אינו מסוגל להבין כי הענישה נובעת מאהבה. כאשר עוצמת הכאב תפחת והכעס יעלם, אז ניתן להסביר לו, ויתכן שגם יבין מעצמו שהעונש נובע מתוך אהבה, ואדרבה הוא מוכיח כי האב אוהב את בנו, והעונש נועד לא כדי להחלישו אלא לחזקו.

משה רבנו מסביר לכלל ישראל כי העונש והקללות מבטאים אך ורק אהבת ה' לכלל ישראל. הוא מראה להם כי מטרת העונש רק לחזק אותם ולכוון אותם לדרך הטוב והישר.

דברים אלו מדויקים היטיב בהמשך לשון רש"י, זה לשונו: "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם, כיום הזה שהוא קיים, והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם..." עכ"ל. כלומר, כל הקללות והייסורים נועדו לחזק את עם ישראל כדי שיוכל להמשיך בדרך התורה.

דינא דמלכותא

בראש השנה אנו עומדים לפני בית הדין של מעלה, שם ידונו אותנו ואת בני משפחתנו. הדיון לא יעסוק בנושאים שוליים, אלא במהות חיינו; האם צפויה לנו שנה טובה או חלילה... למרבה הפלא אנו עדיין שאננים ולא ממש חרדים. משהו כבר סיכם עם עורך-דין שיהיה לו לסגור! השאלה היא: מדוע כשיש לנו דיון פעוט בבית משפט לענייני תעבורה ליבנו הומה, ואנו מחפשים כל רעיון כיצד לצאת זכאים, ואילו עתה כשהדיון גורלי כל-כך אנו רגועים ושלווים?

בתפילות ר"ה נעסוק בעיקר במלכותו של הקב"ה על כל העולם כולו. נזכיר את גדולתו ונבקש כי ישתחו לפניו כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת – לעשות רצונו בלב שלם. המעין בתפילות ראש השנה יראה מיד כי איננו עוסקים בנו, איננו מבקשים בקשת סליחה, ובקושי מזכירים את עניין הדיון הגורלי בעתידנו.

ויש להבין מדוע ביום גורלי כל-כך אנו מתפללים "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך", ולא מבקשים "סלח לנו מחל לנו"? למה כמעט ואיננו מתפללים לשנה טובה; האם איננו חוששים, האם לא נכון יותר "להתפרץ" לתוך הדיון בבית

[אורח חובבן 1234567]

הדין של מעלה ולבקש רחמים?

אם נעמיק בשאלות הללו, נוכל להבין טוב יותר מהו ראש השנה. ראש השנה כשמו כן הוא: תחילת השנה, שהרי "זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון" – ביום זה העולם הגיע לשלמותו. ביום ההולדת של העולם אנו מכתירים כל שנה מחדש את מלכו של עולם. במקביל, ביום הולדת של העולם, מלך העולם דן את העולם; בגלל שהוא מלכו של עולם, אזי ביום ההולדת של העולם, הוא עורך מאזן ביניים לעולם כולו.

כדי שנוכל מעט לחוש אימת הדין, אנו חייבים תחילה להכיר במלך. אם אין מלך אין משפט. רק אחרי שאנו מפנימים כי ה' הוא האלוהים, אנו יכולים להתחיל להרגיש מה תלוי ועומד על כף המאזנים, ורק כך נעמוד לפניו בתפילה ובתחנונים. כל עוד איננו מקבלים עול מלכותו אנו נישאר שאננים, ולא נעסוק בחיפוש עורך-דין שיהיה סגור עברנו.

ההלכה הראשונה בשולחן ערוך קובעת: שיוויי ה' לנגדי תמיד – אדם שיעמיד מול עיניו את הקב"ה ימנע מלחטוא, ובעתיד אף יחדל מכך לחלוטין. את זאת אנו מנסים לעשות בראש השנה.

לסיכום: בראש השנה יש שני חלקים השלובים זה בזה: דין ומלכות. רק מלך יכול לדון, ולכן רק מי שמכיר במלכות יכול לחוש את הדין. במקביל, מי שזכה להרגיש שיש דין, רכש לעצמו סגור – ההכרה במלכות ה'. שכן ההכרה במלכות שמים, היא הסגוריה הטובה ביותר, זו הדרך להינצל בדין. מסיבה זו, אנו מתמקדים בעיקר בתפילה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". כך אדם סולל לעצמו את הדרך הבטוחה אל בורא העולם, וכך בעזרת-ה' יזכה בשנה טובה, אמן.

הרמב"ם (פ"א הי"י) פוסק בכותב אות כפולה פעמיים והוא שם אחד כגון דד תת גג וכו' חייב ע"כ וכותבים המגיד משנה והלחם משנה במקום שכוונת הרמב"ם היא לברייתא הנ"ל וכוונת הרמב"ם לומר שחייב רק אם שתי אותיות יוצרות מילה משמע שהרמב"ם למד כבר במשנה לא כמו רש"י שכותב שתי אותיות זה שתי אלפין אלא זה חייב להיות מילה שלמה כגון דד וכו' (ועיין בפ"ה מ"מ שמוכת כן להדיא).

ג.

במשנה (קד:) מובאים שני דינים לגבי רושם על שני לוחי פנקס "על שני לוחי פנקס אם נהגים זה עם זה חייב" ומסביר רש"י שכותבים על שני שפתי הלוחין סמוכים זה לזה חייב, בהמשך המשנה כתוב "על שני דפי פנקס ואין נהגים זה עם זה פטור" יש חילוף בלשון בין הרישא (לוחין) לסיפא (דפי) ומסביר רש"י דפי פנקס שעשוי עמודים כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרוב אלא א"כ יחתוך הפסק ביניהם ופטור.

בגמ' מובאת ברייתא "כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב" ומסבירה הגמ' מה ההבדל בין זה לבין שני דפי פנקס שאין נהגים זע"ז שפטור "התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריביה", כלומר הסיבה ששני דפי פנקס שלא נהגים זע"ז פטור הוא מפני שבשביל שיהיו נהגים זע"ז צריך לחתוך את הדף משא"כ בטבריה וציפורי שצריך רק לקרב את הדפים.

הרמב"ם (פ"א הי"א) פוסק שאם כתב בשני דפים שלא נהגים זע"ז פטור ואם נהגים חייב ומסביר במגיד משנה ששיטת הרמב"ם שונה משיטת רש"י ולפי הרמב"ם גם אם כתב באמצע הדף יהיה חייב אם יכול לקפל את הדף באופן כזה שיהיו נהגים זע"ז משא"כ לשיטת רש"י יהיה חייב רק אם כתב בראשי הדפים ויכול להצמיד את הדפים ויהיו נהגים זע"ז.

[אורח חובבן]

ד.

יצא א"כ לעניינינו אם כתב אות אחת על קופי שכפל שלה לא יוצר מילה אלא שני אותיות בעלמא כגון אא לפי רש"י חייב רק במקרה שזה על שפת שני לוחין נפרדים שא"צ לעשות מעשה בשביל לקרב אותם, ולפי הרמב"ם יהיה פטור מפני שלא יצר שום מילה, אם כתב אות שכפילה יוצר מילה כגון חח שש לפי רש"י יהיה חייב רק כנ"ל ולפי הרמב"ם יהיה חייב גם אם עשה זאת באמצע עמוד רק באופן שיכול לקפל הדפים ויהיו נקראים כאחת.